

ТРАКТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ TREATMENT OF ECONOMIC CATEGORY OF MANUFACTURING POTENTIAL

У статті розглянуто та проаналізовано трактування терміна «виробничий потенціал». Найголовнішою частиною успішного функціонування підприємства є виробничий потенціал. На основі аналізу економічної літератури сформовано таблицю з найпоширенішими трактуваннями виробничого потенціалу. Запропоновано нове трактування виробничого потенціалу. Проаналізовано зовнішні та внутрішні чинники, які мають вплив на виробничий потенціал. Приведено складники, які входять до внутрішніх та зовнішніх чинників. Розглянуто складники виробничого потенціалу. Зроблено висновки на основі проведеного дослідження.

Ключові слова: виробничий потенціал, ресурси, потенціал, підприємство, стратегія, елементи, виробництво, ринок, інформація, розробки, чинники, вплив.

В статье рассмотрены и проанализированы трактовки термина «производственный потенциал». Одной из главных частей успешного функционирования предприятия является производственный потенциал. На основе анализа экономической литературы сформирована таблица с наиболее распространенными трактовками производственного потенциала. Предложена новая трактовка производственного потенциала. Проанализированы внешние и

внутренние факторы, которые влияют на производственный потенциал. Приведены составляющие, входящие во внутренние и внешние факторы. Рассмотрены составляющие производственного потенциала. Сделаны выводы на основе проведенного исследования.

Ключевые слова: производственный потенциал, ресурсы, потенциал, предприятие, стратегия, элементы, производство, рынок, информация, разработки, факторы, влияние.

The article considers and analyzes the interpretation of the term "production potential". One of the most important part of a successful operation of an enterprise is the production potential. On the basis of the analysis of economic literature, a table was drawn up with the most common interpretations of production potential. A new interpretation of the "production potential" was proposed. The external and internal factors influencing the production potential are analyzed. The components that are part of the internal and external factors are presented. The components of production potential were considered. Conclusions are made on the basis of the conducted research.

Key words: production potential, resources, potential, enterprise, strategy, elements, production, market, information, development, factors, influence.

УДК 339.92

Яковлев В.І.

аспірант

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

Постановка проблеми. Серед проаналізованої наукової літератури немає чіткого розуміння трактування виробничого потенціалу, багато науковців його трактують як економічний потенціал або потенціал підприємства. Існує певне нерозу-

міння щодо складників виробничого потенціалу та чинників, які впливають на нього.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням виробничого потенціалу займалося дуже багато вчених. Зокрема, слід відзначити

праці таких учених, як: А.І. Яковлев, О.П. Косенко, П.Г. Перерва, Н.М. Побережна, Н.С. Краснокутська, О.І. Анчишкін, О.С. Федонін, Л.М. Дідик, О.О. Гетьман, М.Ф. Гончар, Н.Г. Метеленко та ін.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз та узагальнення поняття «виробничий потенціал», розкриття його складових елементів, а також аналіз внутрішніх та зовнішніх чинників, які впливають на виробничий потенціал підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічні процеси перетворення в Україні характеризуються суттєвими змінами умов господарювання вітчизняних підприємств. Саме майно підприємства (активи) є основою виробничого потенціалу підприємства, його оцінка необхідна для розуміння можливостей підприємства на ринку.

Метою функціонування кожного підприємства є нарощення виробничих потужностей, а центральною ланкою у цьому процесі є виробничий потенціал підприємства; за його допомогою підприємство може підвищувати рівень конкурентоспроможності та демонструвати позитивну динаміку у підвищенні прибутковості підприємства.

Дієздатність потенціалу підприємства забезпечується цілеспрямованим приведенням у дію суб'єктами господарювання наявних снуючих структурних елементів (ресурсів) і визначається у процесі економічної діяльності підприємства. В умовах виробництва на функціонування потенціалу впливають безліч об'єктивних і суб'єктивних чинників, серед яких слід виділити: склад і сучасний стан системи наявних ресурсів; ступінь відповідності складників потенціалу стратегічним цілям і завданням підприємства; його здатність забезпечувати стійкість господарської системи до впливу зовнішнього середовища та її внутрішню гнучкість (здатність до адаптації) [1].

Термін «потенціал» походить від латинського слова *potentia*, українською перекладається як

можливість, потужність, джерела, запаси. Слід зазначити, що термін «потенціал» також трактується як фізична характеристика, яка характеризує запаси енергії, або як ступінь потужності по відношенню до будь-чого. У широкому сенсі потенціал застосовується до багатьох наукових сфер та діяльності виробництва, винятком не стали й економічні науки.

Дослідження потенціалу в теоретичному та практичному плані перш за все визначається його роллю у відтворенні господарства країни, у відтворенні соціально орієнтованої економіки. Більш повне використання потенціалу є ключовим завданням інтенсифікації економіки країни та її підприємств [2].

Масштабні інвестиційні проекти та впровадження нових інноваційних процесів позитивно впливають на динаміку росту потенціалу підприємства. Потенціал підприємства – це складна та динамічна система. Ця агломерація має певні закономірності розвитку, від уміння використати які вирішальною мірою залежать ефективність економіки, темпи та якість її зростання [3].

Слід зазначити, що в науковій літературі дуже часто під потенціалом підприємства розуміють «виробничий потенціал», тому доцільним буде визначити, що виробничий потенціал входить до структури потенціалу підприємства.

Потенціал є базовим елементом підприємства, що об'єднує в собі цілі, рушійні сили і джерела його розвитку. Нині серед науковців немає чіткого розуміння поняття «виробничий потенціал», дуже часто в науковій літературі виробничий потенціал трактують як економічний потенціал, тому існують певна неузгодженість та нерозуміння.

На підставі огляду наявних літературних джерел наведено основні трактування виробничого потенціалу.

На думку П.Г. Перерви та Н.П. Побережної, виробничий потенціал розкриває сутність внут-

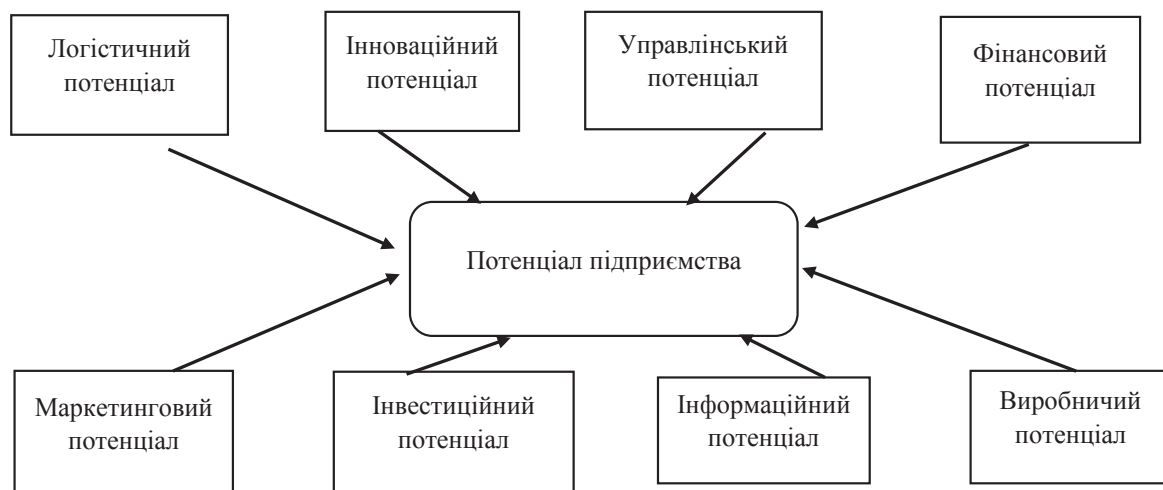

Рис. 1. Потенціал підприємства

Трактування поняття «виробничий потенціал»

Автор	Трактування
С.О. Іщук [12]	Виробничий потенціал – це складна, організована, динамічна система, яка формується з множини елементів, що перебувають у взаємозв'язку та взаємодії і виконують різні функції в процесі виготовлення продукції необхідної кількості та якості в терміни, визначені ринком
А.І. Яковлев, О.П. Косенко [10]	Виробничий потенціал – це граничний потенціал створювати продукцію, сприймати вже створену продукцію і вчасно відмовлятися від застарілої продукції
О.І. Анчишкін [13]	Виробничий потенціал це сукупність ресурсів, які в процесі виробництва набирають форми і чинники виробництва
Н.М. Побережна [6]	Виробничий потенціал – це властивості підприємства забезпечувати розвиток та здійснення виробничої діяльності згідно з компетенціями як наявними можливостями внутрішнього середовища та умовами, очікуваннями й обґрунтованими вимогами зовнішнього оточення, що забезпечується ефективним використанням економічних ресурсів
Т.О. Бабан [14]	Виробничий потенціал – це сукупність виробничих ресурсів з урахуванням їх обсягу, структури, технічного рівня та якості
Н.Г. Метеленко [5]	Виробничий потенціал – це інтегрована система функціонуючих та потенційних можливостей структурованої сукупності виробничих ресурсів промислового підприємства, яка сформована на основі системного підходу та здатна забезпечити розширене виробництво конкурентоспроможної продукції, отримувати максимальний ефект від операційної діяльності підприємства за допомогою підприємницьких здібностей персоналу для забезпечення сталого економічного розвитку промислового підприємства та задоволення корпоративних і суспільних інтересів
М.Ф. Гончар [21]	Під виробничим потенціалом підприємства варто розуміти впорядковану сукупність можливостей розвитку підприємства і чинників виробництва, необхідних для реалізації виробничої стратегії розвитку підприємства
Л.М. Гаєвська, О.В. Чернова [7]	Виробничий потенціал являє собою систему, яка складається з елементів, які в процесі виявлення продукції виконують різного роду функції, що притаманні будь-якій системі
О.К. Добикіна [15]	Виробничий потенціал – це здатність виробничої системи виробляти матеріальні блага, використовуючи ресурси виробництва
Н.І. Сарай [11]	Виробничий потенціал підприємства – це його можливості щодо виготовлення продукції певного асортименту, номенклатури й якості в потрібній споживачам кількості
О.С. Федонін [16]	Виробничий потенціал – це сукупність ресурсів, навичок і можливостей керівників, спеціалістів та інших категорій персоналу щодо виробництва товарів, здійснення послуг, отримання максимального доходу і забезпечення сталого функціонування та розвитку підприємства
В. Архангельський [17]	Виробничий потенціал – це засоби, запаси, джерела, які є в наявності і можуть бути мобілізовані для досягнення певної мети або розв'язання певної задачі
А.Е. Воронкова [19]	Виробничий потенціал являє собою сукупність виробничих ресурсів, об'єднаних у процесі виробництва, що володіють певними можливостями у сфері виробництва матеріальних благ і послуг
Л.М. Дідик [18]	Виробничий потенціал – це наявні та приховані можливості підприємства щодо залучення та використання чинників виробництва для випуску максимально можливого обсягу продукції (послуг)
О.О. Гетьман [19]	Виробничий потенціал підприємства – це можливості підприємства щодо виготовлення продукції певного асортименту, номенклатури й якості в потрібній споживачам кількості
З.Є. Шершньова [22]	Сукупність накопичених ресурсів та їх використаних і невикористаних потенційних можливостей у сфері виробництва матеріальних благ та послуг для найбільш повного задоволення потреб суспільства
А.Е. Воронкова [20]	Виробничий потенціал – сукупність вартісних та натурально-речовинних характеристик виробничої бази, яка виражається в потенційних можливостях виробляти продукцію певного складу, технічного рівня й якості в необхідному обсязі
О. Коломицева, Н. Васюк [8]	Виробничий потенціал – це сукупність ресурсів, які перебувають в її розпорядженні, для відтворювальної діяльності

рішнього середовища підприємства та впливає на зовнішнє середовище [9], але воно не досить точне, тому що існує ймовірність, що зовнішнє середовище підприємства теж може впливати на внутрішнє.

На нашу думку, виробничий потенціал – це система складників, яка забезпечує виробництво конкурентоспроможної продукції на основі ресурсів

підприємства для зміцнення позицій на ринку та потреб споживачів.

Існують чинники, які впливають на виробничий потенціал. Їх слід розділити на дві групи: внутрішні та зовнішні. До зовнішніх слід віднести науково-технічний прогрес, макроекономічні чинники в країні, ринкові ризики у сфері виробництва, підтримку з боку держави у виробництві продукції, природньо-

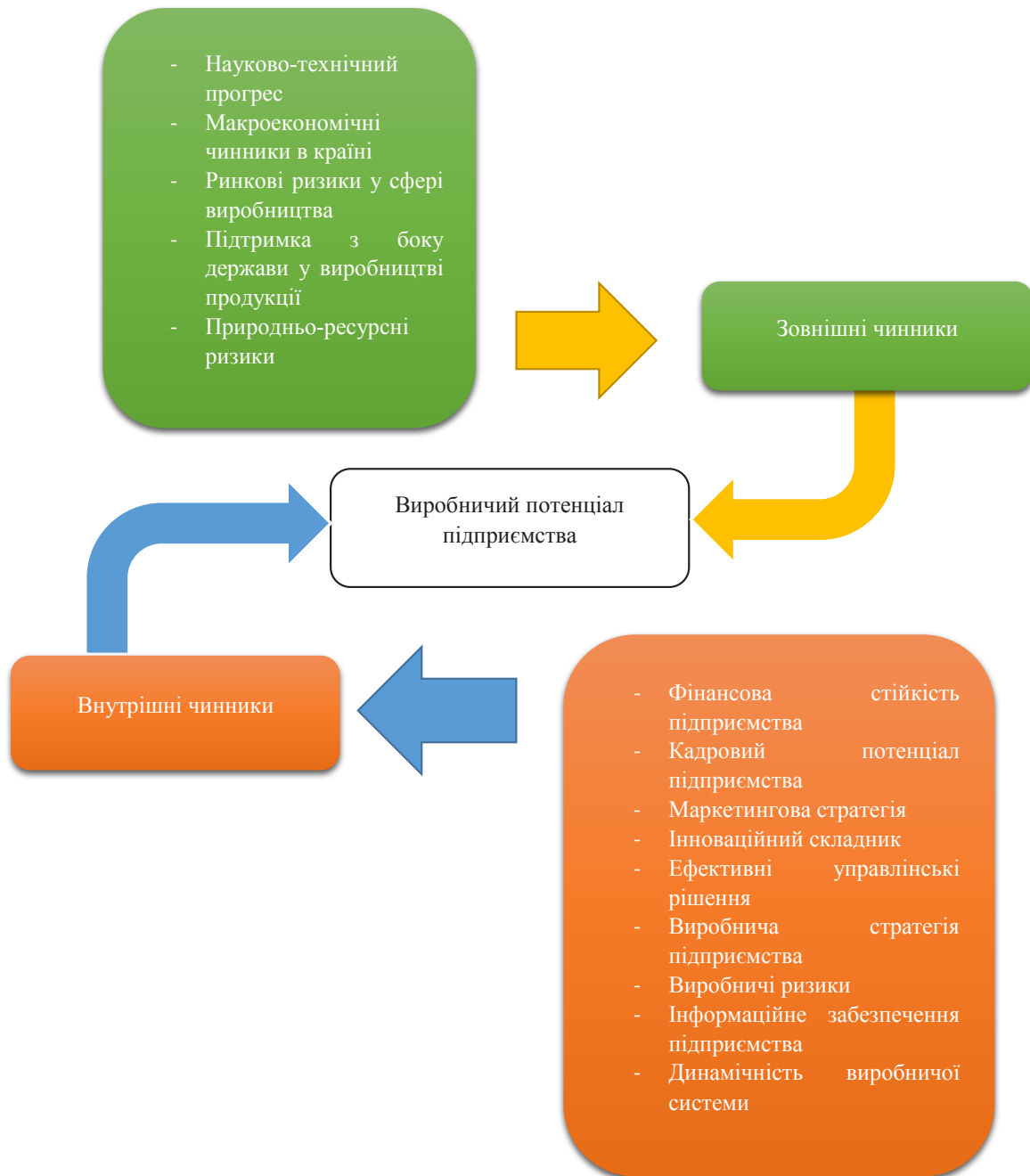

Рис. 2. Чинники впливу на виробничий потенціал

ресурсні ризики. До внутрішніх чинників підприємства належать фінансова стійкість підприємства, кадровий потенціал, маркетингова стратегія та інноваційний складник, ефективні управлінські рішення, виробнича стратегія підприємства, виробничі ризики, інформаційне забезпечення підприємства та динамічність виробничої системи.

Головним завданням виробничого потенціалу для кожного підприємства є створення продукції за мінімальних ресурсних затрат, а для цього на підприємстві постійно повинен відбуватися пошук нових резервів щодо оновлення виробничого потенціалу і пристосування його до умов невизначеності [4].

До складників виробничого потенціалу належать:

- інноваційні розробки;
- інформаційне забезпечення;
- основні фонди підприємства;
- ресурси;
- технологічне обладнання підприємства;
- виробничі кадри підприємства.

Виробничий потенціал підприємства як структурована сукупність ресурсів виступає основою процесу планування, тобто ресурси підприємства розглядаються передусім як засоби досягнення цілей і тільки потім як матеріально існуючі об'єкти. Виробничий же потенціал виступає основою виробничого

Рис. 3. Складники виробничого потенціалу

планування, тому від того, наскільки ефективно буде сформований виробничий потенціал, залежить працездатність внутрішнього господарського механізму, який здатний забезпечити ефективне функціонування промислового підприємства [5].

Висновки з проведеного дослідження.

Для забезпечення конкурентоздатності, підприємству слід приділяти багато уваги виробничому потенціалу, адже за його допомогою підприємство зможе досягти поставлених стратегічних цілей. Виходячи із цього, ми вважаємо, що виробничий потенціал – це система складників, на яку можуть впливати внутрішні та зовнішні чинники. Таким чином, слід уважати, що теоретичне трактування виробничого потенціалу підприємства впливає на рівень формування, оскільки зміст визначає підхід до стратегічного, тактичного або оперативного управління.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Терещук Н.С., Погасій О.Г., Суханова А.В. Управління виробничим потенціалом підприємства. Формування ефективної моделі розвитку підприємства в умовах ринкової економіки: тези IV Міжнародної науково-практичної конференції (24–25 листопада 2016 р.). Житомир: ЖДТУ, 2016. 505 с.
2. Гаєвська Л.М., Чернова О.В. Виробничий потенціал – основа розвитку підприємства. Вісник ЖДТУ. 2011. № 1(55). 184 с.
3. Гайдуцький П.І., Лупенко Ю.О., Баліцька В.В. та ін. Розвиток підприємництва в Україні. К.: Норд-друк, 2003. 248 с.
4. Жук О.Є. Виробничий потенціал як фактор розвитку підприємства за умов невизначеності. Вісник Хмельницького національного університету. 2014. № 3. 207 с.

5. Метеленко Н.Г. Виробничий потенціал як фактор забезпечення розвитку внутрішнього господарського механізму промислових підприємств. Ефективна економіка. 2010. № 7. С. 1–7.

6. Побережна Н.М. Управління ефективністю використання виробничого потенціалу машинобудівних підприємств. Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. 2012. № 9(34). Ч. 2. 42 с.

7. Гаєвська Л.М., Чернова О.В. Виробничий потенціал – основа розвитку підприємства. Вісник ЖДТУ. 2011. № 1(55). 184 с.

8. Коломицева О., Васюк Н. Формування методики оцінювання виробничого потенціалу машинобудівних підприємств. Збірник наукових праць ЧДТУ. Вип. 38. Ч. 2. 135 с.

9. Перерва П.Г., Побережна Н.М. Визначення ефективності використання виробничого потенціалу машинобудівного підприємства. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2012. № 2. 191 с.

10. Яковлев А.І., Косенко О.П. Економічна сутність та методичні основи визначення рівня потенціалу виробничої системи. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2011. № 2. 172 с.

11. Сарай Н.І. Виробничий потенціал підприємства: сутність та особливості діагностики. Інноваційна економіка. 2012. № 12. С. 100–103.

12. Іщук С.О. Концептуальні засади формування та розвитку виробничого потенціалу промислових підприємств. Регіональна економіка. 2005. № 3. С. 48–56.

13. Анчишкин А.И. Прогнозирование роста экономики. Экономика. 1996. 143 с.

14. Бабан Т.О. Застосування категорії «потенціал» у сучасних економічних дослідженнях. Вісник ХНТУ ім. П. Василенка. С. 17–25.

15. Добикіна О.К. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. К.: Центр навч. літ-ри, 2005. 208 с.

16. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. / О.С. Федонін, І.М. Рєпіна, О.І. Олексик; 2-е вид., без змін. К.: КНЕУ, 2006. 316 с.

17. Воронкова А.Э. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация: монография. Луганск: ВЛУ, 2000. 315 с.

18. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економічна діагностика: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 307 с.

19. Федонін О.С., Рєпіна І.М., Олексюк О.І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2004. 316 с.

20. Гончар М.Ф., Холявка Л.Ю. Особливості управління виробничим потенціалом промислового підприємства. Науковий вісник НЛТУ України. 2012. Вип. 22.9. С. 179–184.

21. Шумська С.С. Фінансовий потенціал України: методологія визначення та оцінки. Фінанси України. 2007. № 15. С. 55–64.